
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯВИЩА СИНОНІМІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ І КИТАЙСЬКІЙ МОВАХ: СХОЖІСТЬ І ВІДМІННОСТІ

Ємельянова Д. В.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-425-2-18>

«Багатство синонімів – одна з питомих ознак багатства мови взагалі»

Максим Рильський.

ВСТУП

Синонімія вважається одним із найважливіших порівняльних аспектів лексики і є одною з найширших і найвиразніших семантичних категорій. Явище синонімії є мовною універсалиєю, тобто властиве всім мовам світу, зокрема українській і китайській. Синонімія є фундаментальним аспектом людської мови і відображає спосіб, у який наш розум класифікує та організовує світ, його предмети, явища, властивості. Синонімічні ряди, які утворюють синоніми, дають можливість з послідовності близьких за значенням слів знайти більш адекватне слово або вираз для кожного висловлювання з усіма його можливими відтінками і таким чином точніше передати знання, почуття або уявлення в усній або письмовій формі, уникнути повторень та розширити можливості виразності мовлення. Питання синонімії в українській мові привертало увагу багатьох лінгвістів. У своїх працях дослідники показали синонімічне багатство нашої мови, що свідчить про її красу, можливість передавати всі відтінки значень слів та надавати емоційно-експресивне забарвлення.

Зростаючий інтерес до китайської мови, обумовлений розвитком співробітництва між Україною і Китаєм в економічній, культурній і освітній сферах, призводить до необхідності детальніше розглядати загальні та окремі теоретичні та практичні проблеми вивчення та викладання китайської мови в українськомовній аудиторії.

Китайська мова є однією з найстаріших у світі. Синоніми в китайській мові, також, як в українській, є тими елементами, що додають колоритності, барвистості, не повторюваності та неповторності цій мові. Синонімію китайської мови вивчали і вивчають як українські синологи,

так і китайські лінгвісти. Серед українських синологів зазначимо таких як А. Агафонова, В. Воронова, Л. Гончаренко, Т. Демчук, К. Дринь, М. Ільїна, В. Коваль, О. Ковальова, Л. Леонтьєва, Н. Луцька, О. Мороз, О. Новікова, Н. Фролова та ін. Серед значної групи китайських лінгвістів відмітимо таких: Лю Шусінь (刘叔新著), Цао Вей (曹炜著), Ге Беньї (葛本仪著), Чень Жун'ю (陈荣宇), Я Фенг (亚峰), Ю Лінь (于林), Ю Ланг (余浪) та ін.

Одним із актуальних завдань сучасної зіставної лексикології є порівняльне вивчення лексико-фразеологічних проблем китайської та української мов на різних мовних рівнях. Зіставлення на лексичному рівні завжди має особливе значення, оскільки мова служить не тільки потребам мовного спілкування, але є також своєрідною формою закріплення та передачі будь-якої інформації.

Все вище відмічене пояснює актуальність порівняльного аналізу схожості й відмінностей явища синонімія в українській і китайській мовах.

Базою дослідження виступив факультет іноземних мов Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». В експерименті брали участь 22 здобувача вищої освіти четвертого року навчання спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізація: Мова і література (китайська). Майбутнім викладачам китайської мови необхідні навички вживання синонімів, уміння розрізняти диференційні відтінки їх значень і при усному, і при писемному спілкуванні як в рідній, українській, так і в китайській мовах, для вираження своїх думок і почуттів належним чином.

1. Теоретичний аналіз літературних джерел з явища синонімії в українській і китайській мовах

Синонімією називається подібність за значенням слів, морфем, фразеологічних одиниць і т. ін. при відмінності їх звукової форми. Синонімія є найвиразнішим явищем в українській і китайській мовах. Однак, синонімія не є тавтологія. Самі ж подібні слова, морфемі, фразеологічні одиниці і т. ін. називаються синонімами. Теоретичні засади синонімії в українській мові ґрунтуються на наукових розвідках таких мовознавців, як І. К. Білодід¹, М. Я. Жовтобрюх², О. Д. Пономарів³, Л. А. Лисиченко⁴ та ін. З аналізу цих досліджень можна дійти

¹ Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. / За ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка., 1973. 439 с.

² Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української мови. Київ, 1972. 404 с.

³ Сучасна українська літературна мова. / За ред. О. Д. Пономарева. К. : Либідь, 2001. 400 с.

висновку, що семантична природа синонімів лишається предметом дискусій: в основу їх визначення покладено або тільки семантичну близькість слів, або тільки тотожність, або обидві ці ознаки. Кожен з дослідників подає своє визначення синонімів. Отже, І. К. Білодід дає таке означення: «Синоніми – це слова, що означають назву того самого характеру, спільні за значенням, але відрізняються значеннєвими відтінками або забарвленням». М. Я. Жовтобрюх пропонує таке означення синонімів: «...слова, які відрізняються одне від одного звуковим складом, але означають назву одного поняття з різними відтінками в його значенні або з різним стилістичним забарвленням». О. Д. Пономарів висловлює думку, що синоніми це «слова, близькі або тотожні за значенням, які по різному називають те саме поняття».

Аналіз різних літературних джерел дав підставу визначити, що синоніми (від грецького *synonymos* – однойменний) уявляють різні за звучанням слова, що виражають одні й тіж самі поняття, тотожні або близькі за значенням, які відрізняються відтінками значення, експресивним забарвленням, можливістю поєднання з іншими словами, приналежністю до того чи іншого стилістичного шару мови. Синоніми повинні, крім того, хоча б частково змістовно співпадати, оскільки тільки в цьому випадку вони здатні заміщати один одного в реальних мовних контекстах⁵. Відмітимо, що таке визначення поняття синонім можна дати в українській мові. Як буде показано далі, в китайській мові синонімами можуть бути однакові за звучанням слова.

Українські дослідники явища синонімії розробили низку синонімічних словників. Синонімічним рядом (або синонімічним гніздом) називається група слів, що складається з кількох синонімів. Внаслідок того, що українська мова багата синонімами, рідкісні синонімічні ряди налічують два-три члени, частіше їх набагато більше. В цьому можна впевнитися з аналізу синонімічних словників українських лінгвістів. Найвідомішими є спеціальні словники таких авторів як І. П. Деркач⁶, в словнику якого наведено дослідження 4280 рядів українських синонімів; С. Караванський⁷, який дав в своєму словнику зразки близько 15 тис. синонімічних рядів; М. П. Коломієць

⁴ Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови. Семантична структура мови. Харків : Вища школа, 1976. 108 с.

⁵ Академічний тлумачний словник української мови. Онлайн-версія *академічного* тлумачного «Словника української мови» в 11 томах (1970–1980). <http://sum.in.ua/>.

⁶ Деркач П. Короткий словник синонімів української мови. Нью-Йорк : Науково-Дослідче Товариство Української Термінології, 1975. 213 с.

⁷ Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ : Українська книга, 2000. 480 с.

і Є. С. Регушевський⁸, які навели понад 300 синонімічних рядів українських фразеологічних синонімів; Л. М. Полюга⁹, який підібрав синонімічні відповідники найуживаніших слів, які супроводжуються короткими тлумаченнями, стилістичними ремарками. На підставі цих досліджень визначено, що українська мова володіє багатим словником для вираження найменших відтінків значень, що свідчить про синонімічне багатство нашої мови, її красу, можливість передавати всі відтінки значень слів, їх емоційно-експресивне забарвлення.

Складені українськими лінгвістами синонімічні ряди дають можливість з послідовності близьких за значенням слів знайти більш адекватне слово або вираз для кожного висловлювання з усіма його можливими відтінками і таким чином точніше передати знання, почуття або уявлення в усній або письмовій формі. Як можна впевнитися з аналізу словників з синонімічними рядами, слова, що входять до синонімічного ряду, утворюють послідовність з певною амплітудою змін: від домінуючих та найбільш близьких синонімів до найбільш відмінних, які визначаються як синонімічні варіанти вживання. Хоча синонімічні ряди утворюють близькі за значенням слова, але для їх ефективного використання, як зазначають автори словників, важливо розрізнити диференційні відтінки значень. Тому важливо розуміти відмінності всередині кожного синонімічного ряду, щоб виразити свої думки та почуття належним чином.

Найбільш поширеним є поділ синонімів на логічні, стилістичні й емоційні відповідно до трьох аспектів характеристики слова, проте це тільки загальна класифікація. Логічні синонімії виникають внаслідок фіксування в слові диференційних ознак поняття. Вони відрізняються тим, що в синонімічному слові фіксується якась нова риса самого явища, риса, що в значення синонімічних слів, які існували до цього, не включалася. Основна функція синонімів цього типу – уточнювати характеристику поняття. Наприклад, у парах прикметників: *слухняний-покірний, лукавий – підступний, гарний-чудовий*; у парах іменників, що називають якість чи стан *сором-ганьба, біда-горе* тощо.

Стилістичний клас синонімів за значенням пов'язаний із стильовою диференціацією лексики, з місцем слова у стилістичній системі. Для стилістичної системи основним є протиставлення не за відмінностями в понятті, а за вживанням слова переважно в тому чи іншому функціональному стилі. Прикладом такого класу іменників можуть бути такі поняття, як *незалежність – суверенитет*. Поняття *не залежність* відрізняється більш широкими стилістичними можливостями,

⁸ Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів. Київ : Рад. шк., 1988. 198 с.

⁹ Полюга Л. М. Словник синонімів української мови. Київ : Довіра, 2001. 477 с.

ніж поняття *суверенітет*, яке належить до суспільно-політичного стилю. Наведемо ще приклади стилістично забарвлених різнокореневих українських синонімів: *ходити – крокувати (урочисто ходити), марширувати (ходити в шерензі), поспішати (швидко ходити), плентатися (повільно ходити)*. Стрижневим в цьому синонімічному ряді є слово *ходити*.

Емоційні (або експресивні) синоніми відрізняються емоційним забарвленням, експресивним компонентом, що виявляє ставлення до явища. Наприклад: *неправда-брехня, солдат-воїн*¹⁰. Для найбільшої наочності класів синонімів складена таблиця 1, в якій наведено сутність типів синонімів і відповідні приклади.

Таблиця 1

Класи синонімів, їх визначення, приклади

Логічні	Стилістичні	Емоційні (експресивні)
Визначення		
<p>Логічні синоніми виникають внаслідок фіксування в слові диференціальних ознак поняття і відрізняються тим, що в синонімічному слові фіксується якась нова риса самого явища, яка ще не включалася. Основна функція синонімів цього типу – уточнювати характеристику поняття</p>	<p>Стилістичні синоніми пов'язані зі стильовою диференціацією лексики, з місцем слова у стилістичній системі. Для стилістичної системи основним є проти-ставлення не за відмінностями в понятті, а за вживанням слова переважно в тому чи іншому функціональному стилі.</p>	<p>Емоційні (або експресивні) синоніми відрізняються емоційним забарвленням, експресивним компонентом, що виявляє ставлення до явища.</p>
Приклади		
<p><i>слухняний-покірний, лукавий – підступний, гарний-чудовий; сором-ганьба, біда-горе</i></p>	<p><i>незалежність – суверенітет</i></p>	<p><i>неправда-брехня, солдат-воїн</i></p>

¹⁰ Бублік Л. М Теоретичні засади синонімії в українській мові. Національна бібліотека України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/109170/23-Bublik.pdf?sequence=1#:~:text=>

Можна виділити ще так звані абсолютні або повні синоніми, тобто слова з тотожним значенням, та неповні синоніми. Абсолютними синонімами найчастіше бувають паралельні наукові терміни: *орфографія – правопис, номінативна – називна, фрикативний – щілинний, відсоток-процент*; або загально вживані слова: *тримати-держати, ждати-чекати, господар-хазяїн*; а також однокореневі слова, утворені за допомогою синонімічних афіксів: *убогість – убожество*. Неповні синоніми – це синоніми, які мають відтінки у значеннях, наприклад: *сміливий, мужній, відважний*.

Синонімічні ряди можуть складатися як із різнокореневих, так і з однокореневих синонімів. Приклад однокореневих синонімів: *обігнати – перегнати; рибалка – рибаль*.

Такі синоніми, як правило, мають суфіксальні й префіксальні утворення. Синоніми з префіксом найчастіше трапляються серед дієслів. Наприклад, *гаснути – погасити; потухати – затухати; кидати – покидати; лишати – залишати*.

Приклад різнокореневих синонімів: *талановитий – обдарований; хоба– вада, недолік; рече-промовляє; рабство-неволя; хоробрий – сміливий, відважний*.

Отже, в усіх синонімічних словниках на перше місце в синонімічному ряду зазвичай ставиться визначальне за значенням, стержневе або опорне слово, воно є стилістично нейтральним словом – домінантою (лат. *dominans* – переважний). Інші члени низки уточнюють, розширюють його семантичну структуру, доповнюють оціночними значеннями.

Наведемо приклади синонімів, які відрізняються не тільки смисловими нюансами, а й можливостями лексичної сполучуваності. Наприклад, синоніми *хоробрий, відважний, безстрашний, завзятий, безбоязнений* поєднуються лише з іменниками, які називають людей. Не можна сказати "хоробра робота", "завзята відповідь" і т. д.

Синоніми використовують в усіх стилях мовлення: науковому, офіційно-діловому, художньому, розмовному, публіцистичному. З синонімічного ряду необхідно вибирати синонім найбільш відповідний до стилю. Крім того, в синонімічному ряду можна завжди виділити стилістично нейтральне слово, яке можна вживати в усіх стилях мовлення. Наприклад, в синонімічному ряду *говорити, мовити, промовляти, ректи, верзти, балакати, базікати, теревенити*, стилістично нейтральним є слово *говорити*, яке можна вживати в усіх стилях мовлення¹¹.

Членами синонімічного ряду можуть бути не лише окремі слова, а й стійкі словосполучення (фразеологізми), а також прийменниково-

¹¹ Електронна освітня платформа «Мій клас». URL : <https://www.miyklas.com.ua/p/ukrainska-mova/5-klas/leksikologija-40143/sinonimi-sinonimichnii-riad-rol-sinonimiv-u-movlenni-slovník-sinonimiv-40151>

відмінкові форми. Наприклад, до слова *багато* можна підібрати наступні фразеологізми – *через край, без рахунку, кури не клюють*. Всі вони, як правило, виконують у реченні одну і ту ж синтаксичну функцію.

Синоніми завжди належать до однієї й тієї частини мови. Однак у системі словотвору кожен з них має споріднені слова, які стосуються інших частин мови й вступають між собою в такі ж самі синонімічні відносини. Наприклад, з синонімічного ряду прикметників *красивий – чарівний* можна створити синонімічний ряд іменників: *краса – чарівність*. З синонімічного ряду дієслів *мислити – думати, розмірковувати, роздумувати* можна створити синонімічний ряд таких іменників *думки – думи, роздуми, помисли*. Ще приклади подібної синонімії між похідними словами: *гармонія – милозвучність; гармонійний – милозвучний; гармонійно – милозвучно*. Ця закономірність наочно демонструє системні зв'язки лексичних одиниць частин мови.

Отже, як видно з наведеного аналізу теоретичних джерел, синонімія в українській мові є дуже цікавим і корисним явищем. Синоніми, як в загальнолюдській, так і в літературній мові, як в письмовій, так і в усній формі, частіше всього вживаються для найбільш точного висловлення думок, почуттів, відношення до подій. Синоніми, як правило, позначають те саме явище об'єктивної дійсності. Номінативна функція дозволяє об'єднати їх у незамкнуті ряди, які поповнюються з розвитком мови, з виникненням у слів нових значень. Знання синонімічних рядів української мови та вміння вибрати з цих рядів найбільш підходящий у даній ситуації термін чи слово свідчать про високу культуру мовлення. Обов'язковою умовою синонімії виступає семантико-сміслова спільність слів, а критеріями синонімії на семантичному рівні виступає подвійна природа синонімів, а саме – семантична спільність слів або їх змістова тотожність. Подвійна природа синонімів призводить до того, що поряд із спільною сполучуваністю вони мають індивідуальні риси. Багатство і неповторність нашої рідної мови яскраво виявляються в явищі синонімії. Студентам, майбутнім філологам, які вивчають китайську мову, перш за все, треба досконало володіти рідною, українською мовою, знати і застосовувати всі її явища та особливості, як в усній, так і в письмовій формах для виразності й точності висловлювання.

Розглянемо явище синонімії в китайській мові та зробимо порівняльний аналіз з українською мовою. За кількістю синонімів китайська мова є однією з найбагатших мов світу. Вона сформувалася у I тис. р. до н. е. Китайський народ протягом кількох тисячоліть створював і вдосконалював словниковий склад і фразеологічний фонд своєї мови. Одне з перших роздумів про сутність синонімії можна знайти в найдавнішому тлумачному словнику китайської мови «Ер'я»

(尔雅), написаному при династії Хань у III ст. до н.е. У цьому словнику синоніми активно застосовували як спосіб тлумачення. У першому виданні словника налічувалося 578 синонімічних рядів¹². Протягом наступних віків китайські вчені продовжували приділяти серйозну увагу визначенню синонімії, визначенню кордонів синонімії, відмежуванню синонімів від омонімів. Отже, синонімія є однією з актуальних проблем сучасного китайського мовознавства, яку вивчають китайські вчені протягом більш ніж двох тисячоліть.

Нині лексико-фразеологічна система китайської мови, пройшовши довгий і складний шлях розвитку, є найширшою і свого роду неповторною областю структурно-семантичних та функціонально-стилістичних фактів і явищ, що становлять великий інтерес для лінгвістичної науки¹³. Величезне лексичне багатство китайської мови наочно показують такі дані. У словник «Чжуншань да цидянь» (Zhongshan da cidian), над яким працюють китайські лінгвісти, буде включено понад шістьсот тисяч слів та фразеологізмів. Лише одна стаття виданої частини словника, присвячена слову « – Yī » (один), включає 5174 лексичних одиниць.

Явище синонімії (同义词 Tóngyící) завжди залишалось одним із дискусійних питань у сучасній китайській лінгвістиці. Проблема синонімії в китайській мові призводить до необхідності подальших розвідок. Отже в китайській мові синоніми використовуються в різних сферах людської діяльності: як в повсякденному спілкуванні, так і в літературі, науці, політиці тощо (доречі, як і в українській мові, про що зазначено вище). Використання синонімів у китайській мові має як схожості, так і відмінності у порівнянні з іншими мовами, зокрема з українською.

В процесі ознайомлення з літературними джерелами з досліджень явища синонімії в китайській мові, ми дійшли висновку, що найбільш вдалий аналіз цього явища здійснено українським синологом Т. Демчук з посиланнями на китайських лінгвістів, праці яких можна знайти в Інтернеті. Тому зупинимося детальніше на змісті цього дослідження¹⁴. Посилаючись на працю китайського лінгвіста Цао Вея (曹炜著)

¹²徐时仪. 同义词研究疏略 // 大同高专学报. 1998年. 第12卷第2期. 31–42页. (Сюй Шии. Огляд досліджень синонімії. Вісник Інституту Датун. 1998. № 2. Ч. 12. С. 31–42.

¹³ Сімукова В. Г. Структурно-семантичні та прагматичні особливості сучасного китайського мовного дискурсу та їх відтворення в українськомовному перекладі. Кваліфікаційна робота з філології. 2021. URL : <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/>

¹⁴ Демчук Т. Проблема типологізації синонімів у сучасній китайській мові. Східний світ. Київ. 2006.. № 2. С.109–116 .

з дослідження сучасної китайської лексики¹⁵, авторка зазначає, що не дивлячись на те, що «...явище синонімії сягає своїм корінням сивої давнини,...до наших днів ще не тільки не створено універсальної моделі аналізу синонімічних слів, не виведено чітких критеріїв типологізації синонімів у сучасній китайській мові, а й немає переконливої відповіді на таке, здавалося б, просте питання, як «що таке синоніми?» ...не сформульовано чіткого визначення та не побудовано повноцінної моделі аналізу синонімічної лексики сучасної китайської мови». І саме такий стан проблеми «... відкриває синологам, які працюють у зазначеній галузі, нові горизонти у дослідницькій діяльності»¹⁶.

Перш за все, необхідно акцентувати увагу на такої відмінності українських синонімічних рядів від китайських: в українській мові відповідно до лексико-граматичної співвіднесеності у синонімічні ряди можуть бути об'єднані слова лише однієї частини мови (як показано вище при розгляді явища синонімії в українській мові), однак, внаслідок особливостей китайської мови, в якій одна лексична одиниця може виступати в ролі різних частин мови (一词多类 – Yī cí duō lèi), таку відмінність потрібно обов'язково враховувати при дослідженні лексичного фонду сучасної китайської мови.

Спираючись на аналітичний огляд досліджень китайських лінгвістів з проблем синонімії в китайській мові, зупинимось на аналізі монографії відомого серед лінгвістів професора Нанькайського університету (м. Тяньцзін) Лю Шусіня, який вирішував проблеми синонімів шляхом розмежування синонімів та близьких за значенням слів. Наведемо висловлювання Лю Шусіня, в якому підкреслено необхідність чіткого розмежування синонімів та близьких за значенням слів: «Подібність на семантичному рівні слів та виразів ще не створює між ними синонімічних зв'язків; близькі за значенням слова та вирази не слід плутати зі словами та виразами, що мають синонімічні відношення. ...Потрібно чітко розрізняти близькі за значенням слова та вирази і ті, які мають синонімічні відношення»¹⁷. Науковець наполягає на тому, що під час дослідження лексичного матеріалу необхідно оперувати з такими поняттями, як «义素 – Yì sù» (семантичний компонент), який складається з «理性的 – Lǐxìng de» (раціонального) та «感性的 – Gǎnxìng de» (чуттєвого). В свою чергу раціональний семантичний

¹⁵ 曹炜著. 现代汉语词汇研究. 北京: 北京大学出版社, 2004. (Цао Вей. Дослідження сучасної китайської лексики. Пекін: Видавництво Пекінського університету, 2004.

¹⁶ Демчук Т. Проблема типологізації синонімів у сучасній китайській мові. Східний світ. Київ. 2006.. № 2. С.109-116

¹⁷ 刘叔新著. 汉语描写词汇学. 北京: 商务印书馆, 2000. (Лю Шусінь. Китайський описовий словник. Пекін: Комерційна преса, 2000.

компонент автор поділяє на «主要的 – Zhǔyào de» (головний, основний) і «次要的 – Cì yào de» (другорядний). Останнім ключовим елементом зазначеної аналітичної схеми є «词语 – Cíyǔ» (слова) – безпосередньо досліджувана лексична одиниця. В таблиці 2 для унаочнення матеріалу зображено рівні семантичної спорідненості слів та відповідні приклади, наведені китайськими лінгвістами.

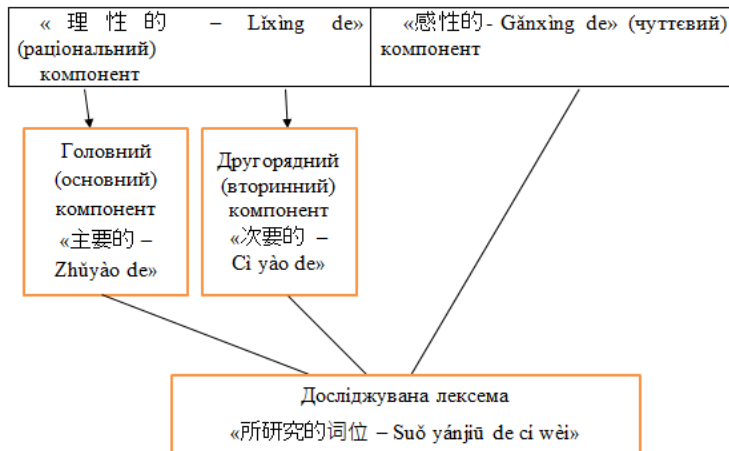
В таблиці 3 наведена структура семантичного компоненту синонімічної лексики відповідно до поглядів професора Лю Шусіня. Як приклад лексем, які мають синонімічні відношення, автори наводять лексичні одиниці, які мають однаковий семантичний об'єм та ідентичний склад основних раціональних семантичних компонентів, а саме, синоніми: «行为 – Xíngwéi» (поведінка, вчинок, дія) та «行径 – Xíngjìng» (вчинок, дія). Разом з тим, в якості прикладу близьких до значення слів, які не є синонімами, дослідник наводить лексеми «行为 – Xíngwéi», «行径 – Xíngjìng» (поведінка) та «行动 – Xíngdòng» (дія) чи «行事 – Xíngshì» (поведінка, дія), де основні раціональні семантичні компоненти зазначених лексем збігаються лише частково і чітко видно різницю на значеннєвому рівні, а тому ці лексеми можуть кваліфікуватися лише як слова з близьким значенням. Професор Лю Шусінь таким чином розмежував синоніми і близькі за значення слова: «...синонімічні лексичні одиниці повинні мати однакові основні раціональні семантичні компоненти; відтінковий аспект та момент наявності акцентування того чи іншого основного раціонального семантичного компонента значення, яке розглядається, можуть відрізнитися; лексичні одиниці, які є близькими за значенням, повинні відрізнитися за одним або кількома основними раціональними семантичними компонентами».

Отже, дослідники розглянули явище синонімії в новому ракурсі з більш об'єктивним розмежуванням поняття «синоніми» на три основні типи: абсолютні синоніми (等义词 – Děng yì cí), синоніми (同义词 – Tóngyìcí) та близькі за значенням слова (近义词 – Jìnyìcí) з подальшим поділом на види, що дозволяє створити повноцінну модель типологізації синонімічних лексичних одиниць та внести ясність упитання коректності взаємозаміни даних слів під час їхньої практичної реалізації. Але, разом з тим, як зазначає Т. Демчук, монографія Лю Шусіня містить і кілька «проблемних» моментів, а саме: не зрозуміло, що являє собою «другорядний раціональний семантичний компонент» і яке безпосереднє семантичне навантаження він несе. Крім того, в понятті «чуттєвий компонент» недостатній акцент робиться на такі суттєві елементи явища синонімії, як належність слів до певного стилю, момент наявності відтінків значення і т. д.

**Рівні семантичної спорідненості слів
(за Лю Шусінем та Ге Бені)**

Синоніми «同义词» – Tóngyìcí		Близькі за значенням слова «近义词»- Jìnyìcí
Критерії синонімічного статусу слів: 1. Тотожність/подібність лексичного значення. 2. Поняттєва відповідність лексичних одиниць. 3. Тотожність граматичного значення. 4. Наявність/відсутність стилістично-емоційного забарвлення та відтінку значення.		Відсутність критеріїв синонімічного статусу
Основні типи		
Абсолютні синоніми	Синоніми	
Приклади		
«行为» – Xíngwéi (поведінка, вчинок, дія) та «行径» – xíngjìng (вчинок, дія)	«行为», «行径» та «行动» (дія) чи «行事» (поведінка, дія)	

**Структура семантичного компоненту синонімічної лексики
«义素 – Yì sù»**

Звернувши увагу на недоліки диференціації синонімів і близьких по значенню слів у монографії Лю Шусіня, Т. Демчук стверджує, що найбільш вдала схема диференціації синонімів запропонована професором Шаньдунського університету Ге Бені (葛本仪) в його монографії «Лексикологія сучасної китайської мови»¹⁸. В цій монографії чітко визначаються критерії, за якими можна розмежовувати слова за рівнями їхньої семантичної спорідненості на синоніми та близькі за значенням слова, їхні види та підвиди. На думку Ге Бені, до основних критеріїв, які визначають синонімічний статус слів, належать: тотожність/подібність лексичного значення та поняттєвої відповідності лексичних одиниць, тотожність граматичного значення, наявність/відсутність стилістично-емоційного забарвлення та відтінку значення. Саме підкреслення тотожності граматичного значення лексичної одиниці, як автономного критерію, є цінним і важливим у визначенні характеристик синонімічності, тому що, як відомо (і нами вже зазначено вище), специфікою самої китайської мови, є явище, в якому одна лексична одиниця (一词多类 – Yī cí duō lèi) може виступати в ролі різних частин мови. Разом з тим, тотожність граматичного значення лексичних одиниць як один із критеріїв їх синонімічності у китайських лексикологів сприймається неоднозначно: деякі з них підтримують цей підхід, наприклад, згаданий вище професор Лю Шусінь, а деякі – вважають його неосновним, таким, який можна ігнорувати при дослідженні синонімічних явищ. Наприклад, професор Цао Вей, також згаданий нами вище, стверджує, що вчені, які підтримують перший підхід, складають більшість, хоча варто зауважити, що сам автор вважає даний аспект неосновним і зазначає: «...обмежувати чи не обмежувати синоніми в їхній належності до певної частини мови є абсолютно неважливим, навіть було б розумніше не обмежувати..., більшість слів, які належать до різних частин мови, не можуть утворювати синонімічні відношення»¹⁹.

Зазначимо, що професор Ге Бені поділяє синоніми сучасної китайської мови на чотири основні типи²⁰: I. Абсолютні синоніми (完全同义词 – Wánquán tóngyìcí або 等义词 – Děng yì cí), коли лексичне, граматичне значення та стилістичне забарвлення повністю збігаються. Абсолютні (повні) синоніми) – це такі синоніми, які тотожні на поняттєвому рівні, в лексичному та граматичному значеннях і відрізняються лише за стилістично-емоційним критерієм.

¹⁸ 现代汉语词汇学” [葛本仪 2004 («Сучасна китайська лексикологія». Ге Бені. 2004)

¹⁹ 曹炜著. 现代汉语词汇研究. 北京: 北京大学出版社, 2004. (Цао Вей. Дослідження сучасної китайської лексики. Пекін: Видавництво Пекінського університету, 2004.

²⁰ 现代汉语词汇学” [葛本仪 2004 («Сучасна китайська лексикологія». Ге Бені. 2004)

II. Неабсолютні (або неповні) синоніми (不完全同义词 – Bù wánquán tóngyìcí) розпадаються на шість видів: 1) синоніми, які мають відмінності на стилістичному рівні, наприклад: 美丽 – 好看 – Měilì – Hǎokàn (гарний – красивий); 盐 – 氯化钠 – Yán – lǜ huà nà (сіль – хлорид натрію) тощо; 2) синоніми, яким притаманне емоційне навантаження, наприклад: 孩子 – 宝宝; 黄河 – 母亲河 – Háizi – bǎobǎo; huánghé – mǔqīn hé (дитина – немовля); 3) синоніми, які відрізняються на рівні існування відтінку образності, наприклад: 白 – 雪白 -bái – xuěbái (білий-білосніжний) тощо. 4) синоніми, в яких присутній момент запозичення (запозичення та суто китайські еквіваленти), наприклад: 出租车 – 的士; 维生素 – 维他命 – Chūzū chē – dí shì; wéishēngsù – wéitāming (таксі – таксі; вітамін – вітамін). В китайській мові майже всім запозиченим словам відповідає суто китайській варіант. 5) синоніми, які в своєму семантичному навантаженні мають забарвлення історичного періоду (епохи), наприклад: 知识分子 – 臭老九 – Zhīshì fēnzǐ – chòu lǎo jiǔ (інтелектуал – «вонюча» дев'ятка»), (як варіант перекладу українською мовою можна запропонувати слово зневажувального характеру «інтелігентик»). Адже, під час Культурної революції в Китаї так називали багатих інтелектуалів. Цей вираз можна вважати ідеомою китайської мови. 6) синоніми, вживані в певній місцевості, наприклад: 白薯 – 红薯 – 地瓜 – Báishǔ – hóngshǔ – dìguā (біла картопля – солодка картопля – солодка картопля). Так розрізняють назву картоплі у різних місцевостях Китаю. Докладніше про розподіл за видами неабсолютних синонімів можна дізнатися зі статті Т. Демчук²¹. III. До третього типу синонімів Ге Бені відноситься полісемантичні одиниці, де кожне (або одне зі слів) має кілька узуальних значень (义项 – Yìxiàng-(значення)), і вирізняє відповідний тип синонімів (义项对应同义词 – Yìxiàng duìyìng tóngyìcí – (синоніми, що відповідають значенням предметів), де пріоритетним є визначення повного семантичного наповнення розглянутих лексичних одиниць та подальша аналітична робота з окремими значеннями, між якими існують синонімічні відношення, тобто до уваги береться не вся семема, а лише узуальне значення лексичної одиниці, яке й засвідчує її синонімічний статус. До речі, зауважимо, що мабуть зайвим виділення полісемантичних синонімів в окрему групу.

IV. Останнім, четвертим, типом синонімів Ге Бені виділяє так звані «мовленнєві синоніми» (言语同义词 – Yányǔ tóngyìcí) – (словесні синоніми)). Їхньою особливістю, як зазначає сам автор, є те, що вони

²¹ Демчук Т. Проблема типологізації синонімів у сучасній китайській мові. Східний світ. Київ. 2006. № 2. С. 109–116

не завжди відповідають вимогам виведеної ним схеми визначення синонімів, наприклад, виступаючи в одному текстовому чи мовленнєвому матеріалі в ролі різних граматичних категорій, маючи не зовсім однакове (широке або вузьке) поняттєве навантаження і т. д. Т. Демчук, на статтю якої ми спираємося при аналітичному огляді визначення поняття *синонім* в китайській мові та схожості і відмінності явища синонімії в українській та китайській мовах, ставить запитання про доречність віднесення таких слів до синонімів, так як такі слова, які не мають однакове поняттєве навантаження, взагалі не можна віднести до синонімів. Разом з тим, не зважаючи на розбіжність у поглядах на визначення синонімічних груп з професором Ге Бені, Т. Демчук зазначає, що «модель розмежування синонімів, яку створив професор Ге Бені, незважаючи на певні недоліки, є досить коректною і дієвою в мовному просторі»²².

Що стосується до розмежування китайськими лексикологами саме синонімів та близьких за змістом слів, то можна зробити висновок, що якщо слова лексично тотожні, тобто повністю збігаються за основним і другорядним семантичним компонентом, то вони є синонімами, а якщо основний семантичний компонент тотожний, а другорядний – ні, то мова може йти про близькі за значенням слова.

Близькі за значенням слова професор Ге Бені поділяє на два основні види, а саме: перший вид: близькі за значенням слова, які мають близьке лексичне значення, тотожне граматичне значення та відрізняються лише на рівні відтінку значення (як приклад наводяться такі лексеми: 效果 – 后果; 鼓动 – 煽动 – Xiàoguǒ – hòuguǒ; gǔdòng – shāndòng (ефект – наслідок; агітація – спонування). Перший вид близьких за значенням слів має в семантичному складі лексичних одиниць певний відтінок значення в другорядному семантичному компоненті; до другого виду близьких за значенням слів відносяться такі, які мають тотожне граматичне значення та відтінок лексичного значення, але відрізняються лише за критерієм подібності лексичного значення. Наприклад, 考試 – Kǎoshì (екзамен -ширший) – 口試 – Kǒushì (усне опитування -вужчий).

Треба звернути увагу, що близькі за значенням слова у китайській лінгвістиці не можуть бути взаємозамінними під час їх використання, що є наслідком того, що другорядний семантичний компонент створює семантичний вплив на загальне значення слова, не зважаючи на те, що основний семантичний компонент однаковий, що і зумовлює особливості їх вживання у функціональній сфері. Професор Ге Бені попереджає, що не врахування семантичних особливостей може

²² Демчук Т. Проблема типологізації синонімів у сучасній китайській мові. Східний світ. Київ. 2006. № 2. С. 109–116

привести до непорозуміння, плутанини або грубих помилок в усному чи письмовому висловлюванні думки.

Слід зауважити, що проблеми синонімії в китайській мові викликають інтерес у студентів, які вивчають цю неповторну мову. Про те свідчить значна кількість курсових робіт майбутніх синологів. Наведемо деякі приклади. В дослідженні В. В. Воронової розглядаються структура, семантика та функції явища синонімії в сучасній китайській мові²³, дослідження Т. О. Кліщевської присвячене особливостям перекладу синонімів і антонімів з китайської мови на українську²⁴, К. Р. Дринь розглядала стилістичні особливості китайської мови²⁵, курсова робота І. О. Русіної присвячена структурним, функціональним і стилістичним особливостям синонімів та їх відмінності у значенні при перекладі українською мовою²⁶. Цікаво відмітити, що всі курсові роботи виконано в 2023 році, що означає важливість і актуальність дослідження явища синонімії в китайській мові й бажання майбутніх синологів досягнути досконалості в оволодінні цією мовою.

В таблиці 4 наведено приклади різних типів і видів синонімів в китайській мові.

Таблиця 4

Приклади різних типів і видів синонімів в китайській мові

***Різні слова з однаковим значенням з різними відтінками
або емоційним забарвленням***

1. Слова, що відповідають українському слову **дякую**:
«xièxiè» (谢谢) – подяка в повсякденному спілкуванні
«gǎnxiè» (感谢) – має більш офіційний відтінок, вживається, наприклад, для дякування на заходах
2. Слова, які відповідають українським словам **любов або кохання**:
«ài» (爱) – у загальному значенні (любов)
«qíng» (情) – почуття та емоції, пов'язані зі стосунками між людьми (любов або кохання).

²³ Воронова В. В. Явище синонімії в сучасній китайській мові: структура, семантика, функція. Курсова робота. 2023. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/>.

²⁴ Кліщевська Т. О. Особливості перекладу синонімів та антонімів з китайської на українську мову. Курсова робота. 2023. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/78787878/3877?locale-attribute=uk>

²⁵ Дринь К. Р. Стилістичні особливості синонімів у китайській мові. Курсова робота. 2023. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/21.pdf?sequence=1>

²⁶ Русіна І. О. Структурні, функціональні, стилістичні особливості синонімів 爱, 喜爱, 喜欢 та їх відмінності у значенні при перекладі українською мовою. Курсова робота. 2023. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/78787878/4061>

**Різні слова зі схожим значенням: мають наближений,
але не повністю однаковий сенс**

1. Слова, що відповідають українським **вище** або **рухатися вперед** «**jìn**» (進) – означає «рухатися вперед» і вживається в контексті розвитку кар'єри або досягнення нових цілей
«**shàng**» (上) означає «вищий» і ним послуگуються для опису розташування об'єктів в просторі, а також для вказівки на ранг або статус людини
2. Слова, що відповідають українським **досить**, **достатньо**, **цілком** «**zhèng**» (整)- позначає цілісності чогось, що все є повним і без дефектів
«**tǐng**» (挺), – показує, що щось є достатньо гарним, але може мати деякі дефекти або недоліки.

**Синоніми, що створюють певний стилістичний ефект,
підкреслюють емоційність висловлювання, певну атмосферу**

Слова, що відповідають українським **закохуватися** з відображенням глибини почуттів
«**tán liàn'ài**» (谈恋爱)- закохуватися
«**rú jiāo sì qī**» (如胶似漆) – означає бути такими склеєними, як клей та фарба, для виділення глибини почуттів та чуттєвості виразу.

Три основні види синонімів у китайській мові:

1. ідеографічні, 2. фонетичні, 3. семантичні

1. **Ідеографічні синоніми** – мають однакові ідеограми (китайські письмові знаки, що передають значення слова).
Приклад: 父 (fù) «**батько**» або «**тато**» в залежності від контексту
2. **Фонетичні синоніми** – мають однакову вимову, але різні ідеограми.
Приклад: 鼠 (shǔ) «**миша**» або 书 (shū) «**книжка**» мають однакову вимову, але різні ідеограми.
3. **Семантичні синоніми** – синоніми, які мають однакове значення, але різні ідеограми та вимову.
Приклад: 知道 (zhīdào) «**знати**» і 懂 (dǒng) «**розуміти**» мають різні ідеограми та вимову, але припускають однакове значення

В таблиці 5 наведено ознаки і приклади стилістичних особливостей синонімів у китайській мові.

Стилістичні особливості синонімів у китайській мові

Формальний/офіційний стиль:	
Ознака: Додається офіційне слово (вживаються в документах, ділових листах)	Приклад: «бюджет» – (预算 yùsuàn) + нація(держава) (国家 Guójiā) = «державний бюджет» (国家预算 guójiā yùsuàn)
Літературний стиль:	
Ознака: додаються слова, які мають літературний відтінок (використовуються в поезії, прозі та інших художніх творах)	Приклад: 安靜 (ān jìng) та 宁靜 (níng jìng) – ці два слова означають «тихий» або «спокійний», але 宁靜 використовується, щоб позначити більш медитативний або глибокий стан спокою
Розмовний стиль:	
Ознака: деякі слова є більш розмовними та використовуються у розмовній мові	Приклад: 非常好 (fēicháng hǎo), 很好 (hěn hǎo) – дуже добре. Два синоніми, які використовуються для опису чогось дуже гарного або чудового. Однак, 非常好 є більш емоційним та індивідуальним, а 很好 є загальним та нейтральним

Отже, підбиваючи загальні підсумки, слід визнати, що явище синонімії досить широко розглянуте у великій кількості праць як китайських, так і українських лексикологів. Разом з тим, можна стверджувати, що розробки, здійснені китайськими лінгвістами, зробили суттєвий вклад в побудову логічної і повної схеми типологізації синонімів у сучасній китайській мові.

**2. Експериментально-дослідна робота
з впровадження в навчальний процес лекції-презентації
на тему «Порівняльний аналіз явища синонімії в українській
і китайській мовах: схожість і відмінності»**

В експерименті з впровадження в навчальний процес лекції-презентації на тему «Порівняльний аналіз явища синонімії в українській і китайській мовах: схожість і відмінності» брали участь 22 студента четвертого року навчання Університету Ушинського, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта (мова і література (китайська)). Експеримент складався з двох етапів – констатувального і формувального.

Мета констатувального експерименту – визначити бажання студентів поглибити знання української і китайської мов, визначити рівень знань щодо явища синонімії, виявити наявність інтересу студентів до проблеми синонімії в українській і китайській мовах, визначити рівень знань студентів про поняття синонім, про семантичні і стильові відмінності, про схожість і відмінності явища синонімії в цих мовах.

Для досягнення цієї мети проведено анонімне анкетування студентів, яке відбувалося у часи, відведені на самостійну роботу і консультування з дисципліни «Теоретична граматики (основна іноземна мова і література (китайська))», лекції з якої проводить автор статті.

В таблиці 6 наведено зміст анкети і результати опитування на констатувальному етапі.

Таблиця 6

**Виявлення рівня знань студентів щодо явища синонімії
в українській і китайській мовах на констатувальному
етапі експерименту**

Питання	Результати опитування		
Чи бажаєте Ви поглибити свої знання української мови?	22/100%	0	
Чи бажаєте Ви поглибити знання китайської мови?	22/100%	0	
Будь ласка, дайте відповіді на наступні питання:	Результати опитування		
Дайте визначення явища синонімії	Дали повну відповідь 4/18%	Дали неповну відповідь 16/73%	Не дали відповідь 2/9%

Продовження таблиці 6

Дайте визначення поняттю «синонім». Наведіть приклади	Дали повну відповідь. Навели приклади 4/18%	Дали неповну відповідь. Навели приклади 18/82%	Не дали відповідь 0
Які класи синонімів в українській мові Вам відомі? Наведіть приклади	Дали відповідь 3/14% Навели приклади всіх класів синонімів 3/ 14%	Дали неповну відповідь: 16/72% Навели деякі приклади 16/72%	Не дали відповідь 3/14%
Які синоніми в українській мові називаються абсолютними (повними)? Наведіть приклади	Дали відповідь. 2/9% Навели приклади 2/ 9%	Не дали відповідь 20/ 81%	
Які синоніми називаються неповними? Наведіть приклади	Дали відповідь. 2/9% Навели приклади 2/ 9%	Не дали відповідь 20/81%	
Які синоніми називаються однокореневими? Наведіть приклади	Дали відповідь. Навели приклади 0	Не дали відповідь 22/100%	
Які синоніми називаються різнокореневими? Наведіть приклади	Дали відповідь. Навели приклади 0	Не дали відповідь 22/100%	
Чи відоме Вам явище синонімії в китайській мові?	Так 4/18%	Ні 18/82%	
Наведіть приклади будь-яких китайських синонімів	0	22/100%	
В чому схожість явища синонімії в українській і китайській мовах?	0	22/100%	
В чому відмінність явища синонімії в українській та китайській мовах?	0	0	
Чи бажаєте Ви взяти участь у лекції-презентації «Порівняльний аналіз явища синонімії в українській і китайській мовах: схожість і відмінності?»	Так 22/100%	Ні 0	

По-перше, необхідно відмітити, що всі студенти на початку анкетування виявили бажання підвищити свої знання як з української, так і з китайської мов, мабуть, тому що вважають, що їм, як філологам, необхідно використовувати будь-яку нагоду удосконалити свої знання, як з рідної, української мови, так і з китайської, тобто мови своєї майбутньої спеціальності (див. табл. 6). Отже, професійні знання не можуть бути зайвими і весь час необхідно їх поповнювати, розширювати, поглиблювати.

Анкетування виявило, що 16 студентів (73%) дали не повну відповідь і визначили явище синонімії лише як подібність за значенням слів, і тільки 4 студенти (18%) дали повну відповідь, тобто визначили, що синонімія являє собою явище подібності за значенням не тільки слів, а й морфем і фразеологічних одиниць. Тільки 2 студента (9%) не змогли дати відповідь на це запитання. Щодо визначення поняття «синонім», то навести приклади синонімів змогли всі студенти, але тільки 4 (18%) з них дали повну відповідь на визначення поняття синонім, тобто відмітили, що синоніми уявляють різні за звучанням слова, що виражають одні й той самі поняття, і можуть бути не тільки тотожними, але й близькими за значенням словами з різними смисловими відтінками. Більшість студентів (18/82%) визначили, що синонімами можуть бути слова з тотожними значеннями, тобто не відмітили властивість синонімів бути близькими за значеннями словами, але з різними смисловими відтінками.

На питання «Які класи синонімів в українській мові Вам відомі?» дали повну відповідь і, навіть, характеризували їх ознаки та навели відповідні до класів синонімів приклади тільки 3 студента (14%). Більшість студентів (16/72%) мають уявлення про існування класів синонімів, але назвати їх, а, тим більш, визначити їх ознаки вони не змогли. Тільки 3 студента (14%) взагалі не чули про існування класів синонімів.

Результати відповідей на наступне питання «Які синоніми в українській мові називаються абсолютними (повними)?» визначено таку статистику: тільки 2 (9%) студента дали відповідь на це питання і навели приклади, решта, тобто, 20 студентів (81%) не мають уявлення про існування абсолютних, тобто повних, синонімів. Така ж статистика спостерігалась щодо відповіді на запитання «Які синоніми називаються неповними?» і з прикладами неповних синонімів.

Про існування однокореневих і різнокореневих синонімів студенти не мали уявлення і відповідно навести приклади таких синонімів ніхто не зміг. Щодо відповідей на наступне запитання «Чи відоме Вам явище синонімії в китайській мові?» тільки 4 студенти (18%) дали ствердну відповідь, а решта, тобто 18 студентів (82%), не мають уявлення про явище синонімії в китайській мові. Ніхто зі студентів не зміг навести

приклади китайських синонімів і не мають уявлення про схожість і відмінності явища синонімії в українській і китайській мовах.

Проведене анонімне опитування ще до визначення його результатів впевнило студентів про необхідність участі у лекції-презентації на тему «Порівняльний аналіз явища синонімії в українській і китайській мовах: схожість і відмінності», так як вони зрозуміли, що явище синонімії є складною і важливою проблемою лінгвістичного аналізу синонімічних відношень між лексичними одиницями, яка ж, до того, залишається дискусійною й актуальною як в українському, так і китайському мовознавстві.

На формульованому етапі експерименту автором роботи розроблена і впроваджена в навчальний процес онлайн лекція-презентація «Порівняльний аналіз явища синонімії в українській і китайській мовах: схожість і відмінності». Як і проведення першого анонімного анкетування, лекція відбулась за рахунок часів, відведених на самостійну роботу і семестрове консультування, що передбачені з дисципліни «Теоретична граматика (основна іноземна мова і література (китайська))». Текст лекції побудовано на матеріалі теоретичного аналізу явища синонімії в українській і китайській мовах, про схожість і відмінності, який наведено в розділі 1. В лекції-презентації застосовано матеріали із Інтернет ресурсів з показом презентацій, слайдів, таблиць і наукових праць українських та китайських лінгвістів, які досліджували явище синонімії. Увага приділена також студентським курсовим роботам з дослідження явища синонімії в китайській мові.

Наведемо посилання на деякі сайти, які продемонстровано на лекції:

1. На урок «Освітній проект». Презентація Синоніми.

<https://naurok.com.ua/prezentaciya-sinonimi-321560.html>

2. На урок «Освітній проект». Презентація «Синонімічне багатство української мови. Стилiстичне використання синонiмiв»
<https://naurok.com.ua/prezentaciya-sinonimi-sinonimichne-bagatstvo-ukrainsko-movi-253199.html>

3. Лекція-презентація. Стародавнє китайське мовознавство.
<https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/771bc74f-a7b4-48f6-a685-91f00913e5fa/download>

4. На урок «Освітній проект». Презентація «Лінгвістичний дайджест. «Заговори, щоб я тебе побачив». <https://naurok.com.ua/prezentaciya-lingvistichniy-dayzhest-zagovori-schob-ya-tebe-pobachiv-332326.html>

5. Академічний тлумачний словник української мови. Онлайн-версія академічного тлумачного «Словник української мови» в 11 томах (1970–1980). <http://sum.in.ua/>.

Онлайн лекція-презентація проводилась в інтерактивному режимі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. В процесі лекції увага студентів зосереджувалась на головних моментах інформації з обговоренням їх зі студентами.

Після проведення лекції на електронні пошти студентів надіслано її текст для ознайомлення і підготовки до наступного анкетування. Через тиждень після цього проведене повторне онлайн анкетування. Зміст анкети і результати повторного анкетування наведено в таблиці 7.

Таблиця 7

Виявлення рівня знань студентів про явище синонімії в українській і китайській мовах на формувальному етапі експерименту

Питання	Результати опитування		
	Кількість студентів/ Процент студентів		
Чи корисним було для Вас участь у лекції «Синонімія в українській і китайській мові: схожість та відмінності?»	22/100%		0
Будь ласка, дайте відповіді на наступні питання:	Результати опитування		
Дайте визначення явища синонімії	Дали повну відповідь 22/100%	Дали неповну відповідь 0	Не дали відповідь 0
Дайте визначення поняттю «синонім». Наведіть приклади	Дали повну відповідь. Навели приклади 22/100%	Дали неповну відповідь Навели деякі приклади 0	Не дали відповідь 0
Які класи синонімів в українській мові Вам відомі? Наведіть приклади	Дали відповідь 20/91% Навели приклади всіх класів синонімів 20/ 91%	Дали неповну відповідь: 2/9% Навели деякі приклади 2/9%	Не дали відповідь 0

Продовження таблиці 7

Які синоніми в українській мові називаються абсолютними (повними)? Наведіть приклади	Дали відповідь. 22/100% Навели приклади 22/100%		Не дали відповідь 0
Які синоніми називаються неповними? Наведіть приклади	Дали відповідь. 22/100% Навели приклади 22/100%		Не дали відповідь 0
Які синоніми називаються однокореновими? Наведіть приклади	Дали відповідь. Навели приклади 22/100%		Не дали відповідь 0
Які синоніми називаються різнокореновими? Наведіть приклади	Дали відповідь. Навели приклади 22/100%		Не дали відповідь 0
Чи відоме Вам явище синонімії в китайській мові?	Так 22/100%		Ні 0
Напишіть ієрогліфи і піньїнь слова синонім	Написали 19/86%		Не написали 3/14%
Наведіть приклади будь-яких китайських синонімів	22/100%		0
В чому схожість явища синонімії в українській і китайській мовах?	Дали повну відповідь 18/82%	Дали неповну відповідь 4/18%	Не дали відповідь 0
В чому відмінність явища синонімії в українській та китайській мовах?	Дали повну відповідь 15/68%	Дали неповну відповідь 7/32%	0

Як видно з результатів опитування після участі в інтерактивній лекції, ознайомлення з текстом лекції, при повторному анкетуванні виявилось, що, по-перше, всі студенти визначили корисність проведення лекції і пересилання тексту лекції на електронні пошти для детального ознайомлення з явищем синонімії. Всі студенти дали визначення явища синонімії і поняття синонім, навели приклади українських синонімів, мають повне уявлення про абсолютні (повні) і неповні синоніми, однокореневі та різнокореневі синоніми в українській мові, ознайомлені

з явищем синонімії в китайській мові, можуть навести приклади китайських синонімів. Дати повну відповідь про класи синонімів і навести приклади синонімів різних класів змогли 20 студентів (91%), решта, 2 студента (9%) також відповіли на це питання, але їх відповіді були неповними. Всі студенти можуть визначити схожість і відмінності явища синонімії в українській і китайській мовах. Більшість студентів (18/82%) дали повну відповідь на питання про схожість явища синонімії в українській і китайській мовах. Решта (4/18%) також усвідомили схожість явища синонімії в українській і китайській мові, але їх відповіді були неповними. Також про відмінності явищ синонімії в українській і китайській мовах 15 студентів (68%) дали повну відповідь і тільки 7 студентів (32%) дали неповну відповідь. Написати ієрогліфи, що визначають слово синонім і пін'їн цього слова, змогли 19 студентів (86%), не повністю справились з цим завданням тільки 3 студента (14%).

Результати формувального експерименту показали, що проведення інтерактивної онлайн лекції-презентації «Порівняльний аналіз явища синонімії в українській і китайській мовах: схожість і відмінності» було корисним для майбутніх викладачів китайської мови, так як учасники отримали відомості про явище синонімії, про поняття синонім, зміст цих понять, про класи і види синонімів, про повні і неповні синоніми, про схожість і відмінності явища синонімії в українській і китайській мовах. Наявність тексту лекції-презентації з посиланнями на відповідні електронні ресурси знадобиться майбутнім синологам як в навчальній роботі, в їх майбутній професійній діяльності, так і при спілкуванні з носіями мови у нашій країні й в Китаї.

ВИСНОВКИ

Підбиваючи загальні підсумки проведеного дослідження, слід визнати, що явище синонімії в українській і китайській мовах досить широко розглянуте у великій кількості праць як українських, так і китайських лінгвістів. Явище синонімії є мовною універсалією і завжди є одним з дискусійних питань у сучасній українській і китайській лексикології. Синоніми використовуються в українській і китайській мовах в різних сферах людської діяльності як в повсякденному спілкуванні, так і в літературі, науці, політиці тощо.

Порівняльне вивчення лексико-фразеологічних проблем китайської та української мов на різних мовних рівнях є одним з актуальних завдань сучасної зіставної лексикології. Явище синонімії й використання синонімів в українській і китайській мовах має як схожості, так і відмінності. Акцентовано увагу на відмінності українських синонімічних рядів від китайських. Отже, в українській мові відповідно до лексико-граматичної співвіднесеності у синонімічні ряди можуть бути об'єднані

слова лише однієї частини мови, а в китайській мові внаслідок особливостей одна лексична одиниця може виступати в ролі різних частин мови (一词多类 – Yī cí duō lèi). Таку відмінність потрібно обов'язково враховувати при дослідженні лексичного фонду сучасної китайської мови.

Отже, зіставлення на лексичному рівні завжди має особливе значення, оскільки мова служить не тільки потребам мовного спілкування, але є також своєрідною формою закріплення та передачі інформації.

Впровадження в навчальний процес студентів Університету Ушинського, які проходять підготовку за освітньою програмою Мова і література (китайська, англійська), лекції-презентації «Порівняльний аналіз явища синонімії в українській і китайській мовах: схожість і відмінності» допоможе їм краще зрозуміти та використовувати різноманітні виразові засоби у своїй мовній практиці, дозволить знайти відповідне значення для слова або виразу, підсилити емоційний вплив, надати додаткову інформацію та розширити лексичний запас.

Проблема синонімії і зіставного аналізу явища синонімії в українській і китайській мовах призводить до необхідності подальших розвідок.

АНОТАЦІЯ

Зростаючий інтерес до китайської мови, обумовлений розвитком співробітництва між Україною і Китаєм в економічній, культурній і освітній сферах, призводить до необхідності детальніше розглядати загальні та окремі теоретичні й практичні проблеми вивчення та викладання китайської мови в українськомовній аудиторії. Китайська мова сформувалася у I тис. р. до н. е. і за кількістю синонімів є однією з найбагатших мов світу.

Синонімія є фундаментальним аспектом людської мови і відображає спосіб, у який наш розум класифікує та організовує світ, його предмети, явища, властивості. Синонімія вважається одною з найширших і найвиразніших семантичних категорій і є одним із найважливіших порівняльних аспектів лексики. Явище синонімії є мовною універсалією, тобто властиве всім мовам світу, і досить широко розглянуте у великій кількості праць як китайських, так і українських лексикологів. Тому зіставлення на лексичному рівні синонімів завжди має особливе значення, оскільки мова служить не тільки потребам мовного спілкування, але є також своєрідною формою закріплення та передачі будь-якої інформації. Знання синонімічних рядів української та китайської мов та вміння вибрати з цих рядів найбільш підходящий у даній ситуації термін чи слово свідчать про високу культуру мовлення.

Література

1. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. / За ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1973. 439 с.
2. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української мови. Київ : Вища школа, 1972. 404 с
3. Сучасна українська літературна мова. / за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 2001. 400с.
4. Лисиченко Л.А. Лексикологія сучасної української мови. Семантична структура мови. Харків :Вища школа, 1976. 108 с.
5. Академічний тлумачний словник української мови. Онлайндова версія *академічного* тлумачного «Словника *української мови*» в 11 томах (1970–1980). <http://sum.in.ua/>.
6. Деркач П. Короткий словник синонімів української мови. Нью-Йорк : Науково-дослідче товариство української термінології, 1975. 213 с.
7. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ : Українська книга, 2000. 480 с.
8. Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів. Київ : Рад. шк., 1988. 198 с
9. Полюга Л. М. Словник синонімів української мови. Київ : Довіра. 2001. 477 с.
10. Бублік Л. М Теоретичні засади синонімії в українській мові. Національна бібліотека України. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/109170/23-Bublik.pdf?sequence=1#:~:text>
11. Електронна освітня платформа «Мій клас». URL : <https://www.miyklas.com.ua/p/ukrainska-mova/5-klas/leksikologiiia-40143/sinonimi-sinonimichnii-riad-rol-sinonimiv-u-movlenni-slovnik-sinonimiv-40151>.
12. 徐时仪. 同义词研究疏略 // 大同高专学报. 1998年. 第12卷第2期. 31-42页. (Сюй Ши. Обзор исследований синонимии. *Вестник Института Датун*. 1998. № 2. Ч.12. С. 31–42.
13. Сімукова В. Г. *Структурна-семантичні та прагматичні особливості сучасного китайського мовного дискурсу та їх відтворення в українськомовному перекладі*. Кваліфікаційна робота з філології. 2021. URL: https://www.phantastike.com/linguistics/lexicology_chinese_language/pdf/
14. Демчук Т. Проблема типологізації синонімів у сучасній китайській мові. *Східний світ*. Київ. 2006. № 2. С.109-116
15. 曹炜著. 现代汉语词汇研究. 北京: 北京大学出版社, 2004. (Цао Вей. Дослідження сучасної китайської лексики. Пекін: Видавництво Пекінського університету, 2004).
16. 刘叔新著. 汉语描写词汇学. 北京: 商务印书馆, 2000. (Лю Шусін. Китайський описовий словник. Пекін: Комерційна преса, 2000).

17. “现代汉语词汇学”) [葛本仪 2004 («Сучасна китайська лексикологія». Ге Бені. 2004)

18. Воронова В. В. Явище синонімії в сучасній китайській мові: структура, семантика, функція. Курсова робота. 2023. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/>

19. Кліщевська Т. О. Особливості перекладу синонімів та антонімів з китайської на українську мову. Курсова робота. 2023. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/>

20. Дринь К. Р. Стилiстичні особливості синонімів у китайській мові. Курсова робота. 2023. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/21>.

21. Русіна І. О. Структурні, функціональні, стилістичні особливості синонімів 爱, 喜爱, 喜欢 та їх відмінності у значенні при перекладі українською мовою. Курсова робота. 2023. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/4061>

22. Агафонова А. Проблема типологізації синонімів у сучасній китайській мові. *Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (Харків, 28 березня 2019 р. С. 18–20).

Information about the author:

Ymelianova Daria Volodymyrivna,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Western and Eastern
Languages and Methods of Their Teaching

The state institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky"

26, Staroportofrankivska str., Odesa, 65000, Ukraine